

XANIA 1987

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΔΗΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΠΟΙΝΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

ΖΑΧΑΡΕΝΙΑΣ ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ
ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Τα 244 άρθρα του Οργανισμού της Δημόσιας Εκπαίδευσης¹ καθώρισαν το 1899 τα πλαίσια της Παιδείας στην Αυτόνομη Κρήτη. Περιλήφθηκαν, λοιπόν, στο Νόμο 82, τα μαθήματα, οι μισθοί, οι έδρες των σχολείων, τα προσόντα των εκπαιδευτικών, οι υποχρεώσεις και τα καθήκοντα εκπαιδευτικών και μαθητών, καθώς και όλα όσα αποτελούσαν τους όρους της εύρυθμης λειτουργίας της Εκπαίδευσης, στο γύρισμα του αιώνα. Βέβαια η κατάσταση των εκπαιδευτηρίων και οι συνθήκες στα σχολεία² δεν ήταν τόσο ικανοποιητικά ακόμα. «Επισκέφθη τα σχολεία της πόλεώς μας» γράφει κάποιος³ «και είδον μαθητάς επί καρεκλών ή σκαμνίων καθημένους» και εν τοιαύτη θέσει γραπταί ασκήσεις είναι αδύνατον να γίνουν κατά την παράδοσιν, μόλις δε πρότινος χρόνου ήρχισαν να γίνονται ασκήσεις επί μαυροπινάκων⁴. ... Κατά το πλείστον επιτυχές το προσωπικόν. Μόνο εις τινας τάξεις της κατωτέρας παιδείας είναι τινές – ολίγοι ευτυχώς – νέοι, άπειροι, και μη δυνάμενοι να φέρωσιν εις τους μαθητάς τον απαιτούμενον σεβασμόν...»⁵

Ως προς τους εκπαιδευτικούς, το κεφάλαιο ΙΔ' του Οργανισμού καθόριζε τις πειθαρχικές ποινές, που ήταν η επιτίμηση, το πρόστιμο (μέχρι και ενός μηνιαίου μισθού), κράτηση αναλόγου μισθού για μια ή περισσότερες μέρες απουσίας χωρίς άδεια, η προσωρινή απόλυση και η οριστική απόλυση. Η τελευταία, η οριστική απόλυση δηλαδή, επιβαλλόταν όταν οι εκπαιδευτικοί παραπέμπονταν για κακούργημα, όταν φυγοδικούσαν ενώ είχε εκδοθεί ένταλμα συλλήψεώς τους, όταν είχαν καταδικασθεί σε εγκληματικές ποινές ή για πλημμελήματα του Ποινικού Νόμου, όταν απουσίαζαν επί 20ήμερο ή δεν αναλάμβαναν τα καθήκοντά τους και όταν είχαν τιμωρηθεί τρεις φορές με πρόστιμο πάνω από 20 δραχμές ή είχαν προσωρινά απολυθεί δύο φορές. Ο εκπαιδευτικός εκαλείτο (ή

μη) σε απολογία, ανάλογα με το παράπτωμα και η ποινή της οριστικής απόλυσης, επιβαλλόταν με Ηγεμονικό Διάταγμα που περιείχε και τους λόγους της απόλυσης.

Εκπαιδευτικοί λοιπόν τιμωρήθηκαν για πολλά και διάφορα παραπτώματα, μεταξύ των οποίων, για απώλεια επίσημων εγγράφων και για μη τήρηση σχολικών βιβλίων, για εγκατάλειψη θέσεως και αδικαιολόγητη απουσία κατά τις εργάσιμες μέρες και ώρες και κατά τους σχολικούς περιπάτους και εκδρομές, ενώ υπήρξε και τιμωρία (Τούρκου) δασκάλου για εγκληματική αδιαφορία που κατέληξε στην κακοποίηση εξάχρονου μαθητή από άτομο ξένο προς το σχολείο. Υπήρξαν επίσης αναφορές για διατήρηση κι άλλης εργασίας – εκτός αυτής του εκπαιδευτικού – και έγινε και σχετικό ερώτημα του Γενικού Επιθεωρητή της Παιδείας προς τον Εισαγγελέα Εφετών (1907) για το «εάν διδασκαλός τις δύναται νομίμως και απεικωρητί να μετέρχεται συγχρόνως τον έμπορον ή κάπηλον εν ω διδάσκει τόπω». Ο Εισαγγελέας απαντήθηκε στην απάντησή του τις προβλεπόμενες ποινές και διευκρίνιζε ότι το παραπάνω παράπτωμα αποτελούσε περίπτωση «σκανδαλώδους συμπεριφοράς εκτός του σχολείου, η οποία κινεί την περιέργεια και εξευτελίζει το διδασκαλικόν αξίωμα».

Αλλά για ανάρμοστη συμπεριφορά επιβλήθηκαν αρκετές πειθαρχικές ποινές, ύστερα από σχετικές καταγγελίες, αναγκαίες έρευνες και ανακρίσεις και κλήσεις σε απολογία. Γιατί ήταν βέβαια σκανδαλώδης συμπεριφορά για ένα εκπαιδευτικό το να πίνει⁶, να ξενυχτά, να υβρίζει, να διαπληκτίζεται, να χειροδικεί, να κάνει ανήθικες προτάσεις σε χωριατοπούλες ή ακόμη να στέλνει τους μαθητές να του φέρνουν ξύλα και χόρτα. Άξια λόγου, όμως, είναι και η κατωτέρω αναφορά στην οποία παραλείπονται για ευνόητους

χειμώννα, ανάλογα με το είδος του και επομένως την εποχή που ανθίζει, μπορεί όμως και να χρησιμοποιήσει στον καθένα μας για να εκφράσει μ' αυτό το «καλώς ήρθες» στα πιο αγαπημένα πρόσωπα, στις πιο γλυκιές προσωπικές στιγμές.

Αντίθετα, για όσους ατενίζουν τη φύση με μια διάθεση φιλοσοφική, το κυκλάμινο λόγω των συνθηκών κάτω από τις οποίες φύεται και ανθεί, μπορεί να αποτελέσει ένα μήνυμα αισιοδοξίας, αγωνιστικότητας και αγάπης για τη ζωή, μα και για ο,τιδήποτε ωραίο, που κάτω από αν-

τίξοες συνθήκες βλαστάνει και επικρατεί, απιράλλακτα όπως το είδε ο αγωνιστής ποιητής:

- Κυκλάμινο, κυκλάμινο, στου βράχου τη σχισμάδα
πού βρήκες χρώματα κι ανθείς πού μίσχο και σαλεύεις;
– Μέσα στο χώμα σύναζα το γαίμα στάλα
– στάλα
μαντήλι ρόδινο έπλεξα, κι ήλιο μαζεύω τώρα.

λόγους τα ονόματα⁷:

«Προς το Σεβαστόν Υπουργείον των Εκκλησιαστικών και της Δικαιοσύνης: Κύριε Σύμβουλε. Αιτούμεν υμίν ευσεβώς όπως ευαρεστήθητι και απαλλάξητε ημάς από τον κύριον διδάσκαλον Ε.Μ., αντ' αυτού διορίσατε όντινα βούλεσθε, επειδή ανακατεύεται πολύ εις τα κομματικά, καθώς και ο πατήρ αυτού Δ.Μ. Σημείωσε Κύριε Σύμβουλε, ότι είναι οι μόνοι οίτινες ενδιαφέρονται πολύ χάριν της μερίδος του Βενιζέλου, το σπίτι των το έχουν σχηματίσει ως είδος λέσχης και πηγαίνουν κάθε βράδυ εκεί και συνεννοούνται, ζητωκραυγάζουν δε υπέρ του Βενιζέλου και με παντοίους τρόπους πασχίζουν να σύρουν τον τυχόντα εις την μερίδα, καθίζουν εις τους καφενέδες και διακηγορούν υπέρ του άνωθεν ρηθέντος κυρίου. Μάθε, Κύριε Σύμβουλε ότι παρά του κυρίου δασκάλου και του παπά Ι.Φ. συγκρατείται ακόμα εις τον Π... (χωριό) η Βενιζελική μερίδα, διότι αυτοί οι δύο είναι όπου στηρίζουν και τον παπά Ι., επειδή υποχρεώνουν τους ανθρώπους χάριν της θέσεώς των. Προς Θεού, απάλλαξε μας από τοιαύτα κακοποιά στοιχεία.

Π.... 15 Αυγούστου 1902
Διατελώ μετά σεβασμού - Ο ειδικός Πάρεδρος Π...»

Αλλά αν οι εκπαιδευτικοί έπεφταν σε παραπτώματα - και τιμωρούνταν αυστηρά γι' αυτά - άλλο τόσο και οι μαθητές τους είχαν τις άσχημες στιγμές τους. Απουσίαζαν αδικαιολόγητα (την μη προσέλευσή τους μάλιστα, στο σχολείο, στο Κατηχητικό και στον εκκλησιασμό, έπρεπε εγγράφως να την δικαιολογήσει ο κηδεμόνας και γιατρός), έκαναν αταξίες και πολλές φορές έρχονταν στα χέρια. Στις Αρχάνες, το 1900, δυο μαθητές του Δημοτικού «καταδιώκοντες συμμαθητήν των, κατεπλάκωσαν αυτόν πρηνή επί του λιθοστρώτου της αυλής, ούτως ώστε το μεν πρόσωπον, το στήθος και αι χείρες του εκτύπησαν επί των λίθων, οι δε οφθαλμοί του άμέσως επληρώθησαν μέλανος αίματος». Ο δάσκαλος τους έστειλε στην Αστυνομία «προς ανάκρισιν και παραδειγματισμόν», αλλά γι' αυτή του την πράξη επιτιμήθηκε και ο ίδιος - αν και εργατικός και τιμώμενος και αγαπώμενος από όλους - «επειδή εμείωσεν το κύρος της διευθύνσεως του σχολείου, επιμώρησε δε δια τεσσάρων ραβδισμών, και τον έτερον τούτων εκράτησεν εν τω σχολείω υπό την επίβλεψιν του επιστάτου και ουχι τινος των διδασκάλων, ούτω δ' έδωκεν αφορμήν εις την μητέρα αυτού να φωνάζει εν τω χωρίω και ενταύθα ότι ο Διευθυντής τιμωρών μαθητάς επιβάλλει αυτοίς να κενώνωσι τους αποπάτους του σχολείου, όπερ απεδείχθη μεν ψευδές εκ των γενομένων ανακρίσεων, δεν είναι όμως άπίθανον να συμβεί ποτε...»⁸.

Σύμφωνα με το άρθρο 185 του Οργανισμού, οι μαθητές ώφειλαν να φέρονται κοσμίως και ευπρεπώς εντός και εκτός του σχολείου, να υπακούουν χωρίς αντιλογίες στις σχολικές διατάξεις και στις διαταγές των διδασκόντων και να προσέχουν και να προφυλάσσουν τα διδακτικά έπιπλα, όργανα και σκεύη. Σε μαθητές που παρέβαιναν τις υποχρεώσεις τους, επιβαλλόταν ως ποινές η παραίτηση, η επίπληξη κατ' ιδίαν ή

ενώπιον της τάξεως και του συλλόγου των διδασκόντων, η απομόνωση των άτακτων την ώρα του μαθήματος ή η αποπομπή τους από την τάξη, η στέρηση της ελευθερίας στα διαλείμματα, η στέρηση του σχολικού αξιώματος, η κράτηση στο σχολείο μετά το μάθημα για μία ή δύο ώρες υπό την επίβλεψιν του τιμωρούντος εκπαιδευτικού, η προσωρινή αποβολή, η διαρκής αποβολή και - στην έσχατη περίπτωση - ο αποκλεισμός του μαθητή απ' όλα τα δημόσια εκπαιδευτήρια, που γινόταν από τον Σύμβουλο της Παιδείας, ύστερα από πρόταση του αρμόδιου Επιθεωρητή.

Οι μαθητές λοιπόν (και κυρίως βέβαια αυτοί που πήγαιναν στο Γυμνάσιο) έπρεπε, όπως είδαμε, να φέρονται άψογα και κατά την ιδιωτική τους ζωή, που έπρεπε να είναι ηθική και ανεπίληπτη. Παρακολουθούνταν στενά από τους παιδονόμους που έκαναν τις αναφορές τους, εμπιστευτικά ή μη, προς τους ανωτέρους τους⁹. Παρ' όλα αυτά, πολλές φορές τα παιδιά ξέφευγαν από τις διατάξεις των εσωτερικών κανονισμών των σχολείων τους και τιμωρούνταν ανάλογα. Οι σωματικές ποινές των μαθητών απαγορευόταν σύμφωνα με το άρθρο 188 του Οργανισμού, αλλά το ζήτημα της πειθαρχίας απασχολούσε πολύ τους εκπαιδευτικούς, που το έφεραν μάλιστα και ως θέμα προς συζήτηση σε διδασκαλικά συνέδρια και έγινε αφορμή για ανάλογα ερωτήματα προς τα ανώτερα κλιμάκια της Παιδείας¹⁰.

Παρ' όλο όμως που απαγορευόταν, εν τούτοις έχουμε αρκετές γραπτές μαρτυρίες και καταγγελίες για εκπαιδευτικούς που εφαρμόζαν την σωματική ποινή σαν σωφρονιστικό μέσο, ενώ υπήρξαν και περιπτώσεις που νονείς απείλησαν ότι θα πάρουν τα παιδιά τους από τα διάφορα σχολεία αν συνεχιζόταν η παραβίαση του άρθρου 188.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μιας μαθητικής «ανταρσίας» - αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο όρος - το 1904. Εκατό περίπου μαθητές του Γυμνασίου Χανίων έφθασαν στο σημείο να τυπώσουν και να διανείμουν ανοικτή επιστολή προς το κοινό της πόλεως στην οποία ανέφεραν ότι θέλησαν ενεργά να υπερασπίσουν συμμαθητή τους που υποχρεώθηκε να παραμείνει νησιτικός επί δίωρο για σφάλμα «ου παραίτιος δεν εγένετο». Οι μαθητές - συν τοις άλλοις - καταλόγιζαν στους καθηγητές τους σκληρότητα ως προς τις ποινές και δήλωναν πως δεν θα ανεχόταν στο εξής απάνθρωπες τιμωρίες («βουδρουμισμοί» (ειρκή), νηστεία, ύβρεις, ξυλοκοπήματα» έπρεπε να καταργηθούν), γιατί μεγάλοι άνδρες και μάλιστα Κρήτες - που αν βρίσκονταν τόσο αργά στα θρανία έφταιγαν οι συνεχείς επαναστάσεις και όχι η βλακεία τους - δεν δέχονταν τέτοιου είδους τιμωρίες. Υπήρξε βέβαια διάσταση απόψεων, τα πνεύματα οξύνθηκαν και το θέμα έφθασε στις εφημερίδες, που δεν θέλησαν να λάβουν μέρος στη διαμάχη και συνέστησαν ψυχραιμία¹¹. Τελικά, δέκα μαθητές από τους πρωταίτιους των επεισοδίων αποβλήθηκαν και ενώ όλα έδειχναν πως οι μαθητές έπρεπε να είχαν χάσει την υπόθεση, ανακοινώθηκε η μετάθεση των καθηγητών, προς

τους οποίους στρεφόταν οι κατηγορίες των μαθητών. Και μάλιστα στα μέσα του σχολικού χρόνου, τον Ιανουάριο του 1905, θέμα το οποίο έδωσε πάλι λαβή για ανάλογα σχόλια στον Τύπο¹².

Δείγματα αταξίας μαθητών υπάρχουν και σε ένα μοναδικό τόμο με τίτλο «Ποινολόγιον σχολ. έτους 1906-07» που περιλαμβάνεται στο αρχείο του Α' Γυμνασίου Χανίων¹³. Παραδόξως έχουν σημειωθεί μόνο δέκα τέσσερις ποινές που φτάνουν μέχρι και τον Νοέμβριο του 1906. Και δεν μπορεί βέβαια κανείς να υποθέσει πως οι μαθητές συνετίσθηκαν ή φρόνιμεσαν, ούτε ότι οι καθηγητές τους έγιναν επιεικέστεροι και πιο ελαστικοί. Το πιο πιθανό είναι ότι το ποινολόγιο συνεχίστηκε σε κάποιο άλλο βιβλίο που δεν σώθηκε. Θα κλείσουμε την εργασία αυτή με την παράθεση των ποινών, στις οποίες τα ονόματα παραλείπονται και πάλι, αλλά εννοείται ότι αφορούν μόνο αγόρια:

1. Τάξις Γ' - Κ.Π. - 30/10/1906 - Αποβολή μιας ημέρας: Διότι παρέβη το 29 άρθρο του εσωτερικού κανονισμού, φωραθείς εν τω καφενείω του Κήπου και γευόμενος γλυκίσματος.
2. Τάξις Δ' - Ε.Ρ. - 30/10/1906 - Αποβολή δύο ημερών: Διότι καθ' υποτροπήν παρέβη το 29 άρθρον του εσωτερικού κανονισμού, το πρώτον φωραθείς εν τω καφενείω του Π. Μυλωνογιαννάκη και νυν εν τω του Κήπου ότε εγεύετο και γλυκίσματος.
3. Τάξις Δ' - Κ.Κ. - 25/10/1906 - Αποβολή επτά ημερών: Δι' ασεβή συμπεριφοράν προς τον καθηγητήν κ. Πιερομπόνην. Διότι είπεν αυτώ «Δεν εμελέτησας», έρριψε τα βιβλία του χαμαί, είπεν «αν με ξαναειδείς γράψε μου», και απήλθεν αυθαδώς.
4. Τάξις Β'β - Ν.Φ. - 25/9/1906 - Αποβολή μιας ημέρας: Δι' ασεβή συμπεριφοράν προς τον Γυμνασιάρχην εν τω γραφείω, κληθείς διότι ύβρισεν τον...
5. Τάξις Βα' - Θ.Κ. - 7/9/1906 - Αποβολή μιας ημέρας: Δι' ασεβή συμπεριφοράν προς τον υπηρέτην και τον Γυμνασιάρχην. Ενώ ο υπηρέτης συνέστησεν ησυχίαν, ύβρισεν αυτόν και προσελθόντος του Γυμνασιάρχου εξηκολούθη να κραυγάζει.
6. Τάξις Δ' - Ι.Κ. - 30 και 29/11/1906 - Αποβολή διήμερος: Διότι διαταχθείς να σταθεί όρθιος αφ' ου εφωράθη περιπατών κατά το διάλειμμα εν Σπλάντζια, εξηκολούθη να κραυγάζει ασεβώς εν τω γραφείω προ του Γυμνασιάρχου και των καθηγητών.
7. Τάξις Δ' - Ε.Τ. - 7/11/1906 - Αποβολή μιας ημέρας: Ως συμπλακείς προς τον Ε.Μ. κατά το διάλειμμα της 9-10.
8. Τάξις Δ' - Ε.Μ. - 7/11/1906 - Κράτησις μιας ώρας: Διότι συνεπλάκη προς τον Ε.Τ. κατά το διάλειμμα της 9-10.
9. Τάξις Δ' - Γ.Κ. - 9/11/1906 - Αποβολή τριών ημερών: Διότι προσηνέχθη ασεβώς εν τω γρα-

φείω προς τον Γυμνασιάρχην ενώπιον των καθηγητών, ότε εκάλουν αυτόν να αποσφραγίσει επιστολήν κεκαρμένην τα άκρα και περιέχουσα δελτάριον μετ' ασέμνου παραστάσεως.

10. Τάξις Δ' - Δ. - 7/11/1906 - Αποβολή τριήμερος: Διότι εκάπνιζεν προ του Γαλλικού Στρατώνος.
11. Τάξις Ββ' - Ν.Φ. - 12/11/1906 - Αποβολή τριών ημερών (22, 23, 24/11/1906): Διότι ετύφλωσεν εργάτην, εργαζόμενον, κατά το μάθημα.
12. Τάξις Βα' - Μ.Σ. - 22/11/1906 - Αποβολή δύο ημερών (22, 23/11/1906): Δι' ασέβειαν προς τον κ. Τραχήλην, δια παρακοήν.
13. Τάξις Δ' - Μ.Α. - 27/11/1906 - Αποβολή δύο ημερών (27, 28/11/1906): Διότι συνελήφθη υπό του παιδονόμου χαρτοπαικτών καθ' υποτροπήν εν καφενείω καταστημάτων Ν. Σκαμνάκη.
14. Τάξις Βα' - Ι.Π. - 27/11/1906 - Αποβολή μιας ημέρας και κράτησις μιας ώρας (τη 12-1 της 29ης): Διότι προσηνέχθη ανευλαβώς εν τω γραφείω προς τον Γυμνασιάρχην και διότι επετέθη κατά του συμμαθητού του Κ.

Τελειώνοντας, θα πρέπει να τονισθεί ότι η παραπάνω εργασία ασφαλώς δεν έγινε για να κατηγορηθούν εκπαιδευτικοί ως προς τον τρόπο εκτέλεσης των καθηκόντων τους, αφού ποτέ δεν λείπουν οι δυσκολίες, και δεν μπορεί βέβαια να είναι όλοι φωτεινά παραδείγματα προς μίμηση. Και όσο για τους μαθητές, πολλοί από αυτούς αναδείχθηκαν αργότερα ως εξέχουσες φυσιογνωμίες της Πολιτικής, των Γραμμάτων, των Τεχνών και των Επιχειρήσεων. Απλά, δόθηκε η ευκαιρία, με στοιχεία που αντλήθηκαν από το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης¹⁴, να σχηματίσουμε κάποια ιδέα για την σχολική δεοντολογία και τις συνθήκες εργασίας εκπαιδευτικών και μαθητών, τα πρώτα χρόνια του αιώνα μας, και να κάνουμε την σύγκριση με τα σημερινά δεδομένα, ύστερα από τις τόσες μεταρρυθμίσεις και αλλαγές στην αντίληψη περί Σχολείου και Εκπαίδευσης.

Σημειώσεις

1. Επίσημη Εφημερίδα της Κρητικής Πολιτείας, φ. 86/2-10-1899.
2. Υπήρχαν από ένα Γυμνάσιο στα Χανιά και στο Ηράκλειο, από ένα Προγυμνάσιο στο Ρέθυμνο και στη Νεάπολη και Ελληνοδιδασκαλεία, Παρθενναγωγεία και Δημοτικά Σχολεία.
3. Εφημερίδα «Επιθεώρησις» Χανίων, φ. 42/17-3-1900.
4. Το Δεκέμβριο του 1899 είχαν γίνει δημοπρασίες για την κατασκευή θρανίων στα σχολεία της Κρήτης, συνολικής δαπάνης 87.965 δραχ. σύμφωνα με τους προϋπολογισμούς του μηχανικού Αντωνίου Μουντάκη.
5. Το δημοσίευμα έγινε οφορμή ερευνών και ανακρίσεων.
6. Κάποιος δάσκαλος μάλιστα «απολογούμενος, ισχυρίζετο ότι, κατά συμβουλήν ιατρών, πίνει καθ' εκάστην εσπέραν δύο-τρια εκατοσταράκια». Και ο Νομαρχιακός Επιθεωρητής δεν θέλησε μεν να εξετάσει ποιοί γιατροί του σύστησαν την χρήση τέτοιου φαρμάκου και πώς λέγεται η αρρώστεια που θεραπεύεται με την ονομασία, τον παρακάλεσε όμως να κάνει χρήση του «φαρμάκου» του στο σπίτι, «ως πάντες οι θεραπευόμενοι πράττουσιν, ουχί δ' εν ονομαλρείαις και καφενείαις».

7. Στα αρχαιακά κείμενα διατηρείται μόνο η σύνταξη.
8. Έγγραφο του Νομαρχιακού Επιθεωρητή Δημ. Σχολείων Ηρακλείου προς τον Γεν. Επιθεωρητή της Δημοσ. Εκπαίδευσης.
9. Σώζεται έκθεση του Παιδονόμου Χανίων (1901) προς την Ανωτ. Δ/ση Δημοσ. Εκπαίδευσης και Θρησκ/των, η οποία βρίθει τολμηρών λεπτομερειών και δεν κρίνεται δημοσιεύσιμη.
10. Ρωτήθηκε ακόμη αν η γονυκλισία, η νηστεία και η ορθοστασία είναι σωματικές ποινές.
11. Εφημερίδα «Ελλάς» Χανίων φ. 72/24-12-1904.
12. Εφημερίδα «Ελλάς» Χανίων φ. 77/28-1-1905.
13. Ένα από τα τελευταία αποκτήματα του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης.
14. Πηγές - ΙΑΚ:
 - Αρχείο Κρητικής Πολιτείας (Ανωτ. Δ/ση Παιδείας και Θρησκ/των).
 - Αρχείο Α' Γυμνασίου Χανίων.
 - Επίσημη εφημερίδα Κρητικής Πολιτείας.
 - Αρχείο Κρητικού Τύπου
 - Φάκ. «Σπάνια έντυπα» 1831-1938.

ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

Λυπηρά έπεισόδια λαμβάνοντα χώραν καθ' έκαστην μεταξύ μαθητών και καθηγητών, έντεινουνι τας σχέσεις επί τοσοούτον ώστε διαθέτουσι κακώς τούς διδασκόμενους προς τούς διδάσκοντας. Εύτύχημα θεωρούμεν ότι αιτίαι και πρόξενοι τής καταστάσεως ταύτης δέν είμεθα ήμεις οί μαθηταί άλλ' ένιοι τών διδασκόντων, οίτινες διά τών ποινών άς βάλλουσιν έξευτελίζουσιν τόν μαθητήν και καθιστώνσιν αυτόν πρό τών όμμάτων τών συναδέλφων του γελοϊόν.

Έκτός τών έπεισοδίων άτινα καθ' ήμέραν συμβαίνουσιν έτερον, σοβαρώτερον λαβόν χαρακτήρα και σήμερον συνέβη. Αίτια τούτου είνε ή τιμωρία πολλών έξ ήμών υπό του συλλόγου τών διδασκόντων διότι ήθελήσαμεν νά υπερασπίσωμεν τά δίκαια τών άδικουμένων. Διετάχθη συμμαθητής μας νά παραμείνη νήσις επί δίωρον διά σφάλμα ού παραιτίος δέν έγένετο. Άλλ' ή τιμωρία διά ποινών έξευτελίζουσών τόν μαθητήν άπαγορεύεται.

Έπειδή δέ καθ' ό είχομεν, ως συνάδελφοι, καθήκον επενέβημεν όπως υπερασπίσωμεν δικαίως και νομίμως μαθητικών δικαίων, έξεδιχώθημεν ως άποδιοπομπαίοι τράγοι.

Ζητούμεν όθεν έπιμόνως τιμωρία δηλαδή βουδρουμισμοί (είρκη), νηστεία, ύβρεις, ξυλοκοπήματα άτινα αντίβαινουσι μεγάλως προς τόν πολιτισμόν και έν γένει προς τόν τής παιδείας νόμον νά καταργηθώσι, διότι νέαι και μάλιστα Κρήτες φέροντες τά άνδρικά σήματα δέν άνέχονται τοιαύτα.

Εάν δέ δέν ήδυνήθημεν έγκαίρως νά φοιτήσωμεν εις τά σχολεία, τούτο όφείλεται ούχι βεβαίως εις ήλιθιότητα, άλλ' εις τας συχνάς τής πατρίδος

επαναστάσεις, καθ' ός μόνον αί κλαγγαί τών όπλων άντήχουν, αί δέ μοῦσαι είχαν έξδιωχθή υπό τών βαρβάρων.

Έπειδή δέ τό εύγενές κοινόν ίσως ήθελεν εκλάβει άλλως πως τό κίνημα, έγράψαμεν τά όλίγα ταῦτα.

Έν Χανίοις τή 22 Δεκεμβρίου 1904

Α. Σφυνιαδάκης, Σ. Φραγκάκης, Ε. Χ. Ροδόλακης, Γ. Σφυνιαδάκης, Κ. Σινολάκης, Ν. Δ. Σαριδάκης, Γ. Γιαννουδοβαρδής, Γ. Σ. Μαλινδρέτος, Ν. Κοκολογιάννης, Κ. Α. Παπαδάκης, Μ. Α. Αν. Λανδράκης, Α. Μπιδάκης, Ν. Κ. Σεργεντάνης, Αντ. Μπασιός, Α. Σφηνιαρόλης, Χ. Κ. Βαρόδης, Ν. Χαϊδεμενάκης, Ι. Γλεντουδάκης, Γ. Κατούλης, Σαρ. Γνωφάκης, Αντ. Γολανάκης, Ν. Κ. Παροιάκης, Έμ. Φυλλαδιτάκης, Ξενοφ. Μιχαλάκης, Αντ. Παράκης, Μ. Καλλιγιαννάκης, Κωνστ. Δημητριάδης, Γ. Αναγνωστάκης, Ν. Α. Λανδράκης, Β. Ν. Χατζητζανάκης, Γ. Ν. Μανταδάκης, Ε. Τσιλάκης, Β. Κ. Γκαζής, Κ. Θεοδωράκης, Κ. Ε. Παπαδάκης, Δ. Τσιρινδάνης, Δ. Βολουδάκης, Κ. Στεφανάκης, Ε. Γεωργιολάδης, Π. Κομήης, Μιχαήλ Φαντζεσκάκης, Αντ. Δάνδολος, Γ. Ε. Λενταράκης, Ν. Αναστασάκης, Δ. Γ. Θεοδωράκης, Αντώνιος Γεωρ. Καψομενάκης, Χ. Α. Φατούρας, Μ. Γ. Μπουλιεράκης, Κ. Γ. Λαγουμιτσάκης, Ι. Μ. Μπουιντάκης, Ι. Αλεξίου, Π. Ν. Δαμιανάκης, Χ. Καβαλιέρος, Ανδρέας Καπετανάκης, Μ. Χατζημανωλάκης, Δ. Ε. Ζαχαριουδάκης, Α. Ρενιέρης, Γ. Α. Μαλινός, Απύστ. Φυτράκης, Χ. Φυτράκης, Κ. Λουπαράκης, Γεωρ. Έμ. Βουράκης, Ν. Κ. Τσιμμεγκάκης, Γεωρ. Θ. Λανδράκης, Έ. Καφετζόπουλος, Κ. Παπαδογιάννης, Α. Ε. Λουπαράκης, Χ. Σαραβελάκης, Ε. Κ. Γαλάνης, Γ. Γεωργουδάκης, Μ. Κοκολάκης, Δημ. Λουκάκης, Έμ. Βομβολάκης, Γ. Καρπουζάκης, Μ. Α. Γεωργακάκης, Α. Μητροτάκης, Έμ. Φαράνθος, Σ. Χατζηδάκης, Μ. Αλυγιάκης, Σ. Ε. Μάρακας, Γ. Κ. Χριστινάκης, Λεάνδρος Αντ. Κοιντάκης, Ι. Αγγελάκης, Δ. Χαϊδεμενάκης, Ε. Κ. Κλωθάκης, Ι. Δελικανάκης, Μ. Παπαγρηγοράκης, Φ. Σκουλάς, Λουκάκης, Α. Μητροτάκης, Μ. Κοκολάκης, Ματθ. Βλαχάκης, Ευάγ. Τσολάκης, Ι. Μακρής, Ί. Θ. Καλαϊδάκης.

Η ανοιχτή επιστολή των μαθητών το 1904
(Ιστορικό Αρχείο Κρήτης).

